

Annika Elisabeth von Hausswolff slog igenom med serien "Tillbaka till naturen" 1993. Foto: Alexander Mahmoud

Annika Elisabeth von Hausswolff: Både brott och konst är gränsöverskridande

UPPDATERAD 2021-10-16 PUBLICERAD 2021-10-16

Fotografen Annika Elisabeth von Hausswolff slog igenom med en serie bilder av avklädda, livlösa kvinnokroppar i buskage. Nu ställer hon ut ett hundratal verk från sin närmare 30 år långa karriär. Hon har vinnlagt sig om att aldrig fastna i ett konstnärligt uttryck – men fascinationen för kriminologi har hon kvar.

Sandra Stiskalo
Text

Alexander Mahmoud
Foto

Läs senare

Två dagar efter att Donald Trump hade tillträtt som USA:s president intervjuades hans rådgivare och före detta kampanjchef Kellyanne Conway i NBC-programmet "Meet the press". På frågan varför Trumps pressekreterare hade uppgivit felaktiga siffror om publiken vid presidentinstallationen svarade hon att pressekreteraren endast hade gett uttryck för "alternativa fakta". Termen, en självmotsägelse, var egentligen en felsägning – Conway hade för avsikt att säga "alternative information and additional facts" – men har gett många otippade ringar på vattnet.

– Det är ett genialiskt uttryck, även om just politiker naturligtvis inte bör syssla med alternativa fakta. Det är mycket bättre om konstnärer och författare gör det, säger Annika Elisabeth von Hausswolff.

Den 23 oktober öppnar en stor utställning med ett hundratal av hennes verk tillsammans med ett personligt urval ur samlingarna på Moderna museet i Stockholm. Hon har gett utställningen titeln "Alternativ sekretess".

– Sedan jag såg intervjun med Conway har jag varit fascinerad av begreppet "alternativ". Och ordet "sekretess" anspelar på någon form av utredning eller dokument som inte får bli allmängods. Jag har tänkt att det kanske är konstnären som går under sekretess, medan konstverket är något slags vittnesmål, därmed "alternativ sekretess". Hänger du med?

Det sista säger hon med ett garv och tillägger att hon egentligen bara spånar. Att upprätta analogier mellan det som finns i konsten och andra discipliner, diskurser, eller livet för den delen, kan visserligen vara roligt som ett slags lek men är egentligen onödigt. De är ofta efterhandskonstruktioner, säger hon. I den skapande handlingen däremot, kommer mycket an på det under- eller omedvetna.

"Jag har varit intresserad av kriminologi, juridik, rätt och fel sedan jag var liten." Foto: Alexander Mahmoud

Hon har långt hår igen, därför känner jag först inte igen henne när hon kommer fram till mig på centralstationen. Hennes namn är nytt också,

åtminstone en del av det: nyligen lade hon till sitt andranamn Elisabeth i

konstnärnamnet. Det kom sig av att hon hade köpt ett abonnemang på släktforskningsappen "Ancestry". Inte för att hon kom särskilt långt i efterforskningarna, men det slog henne att det enda släktledet man kan vara någorlunda säker på stämmer är det på modernet, och just där fanns många Elisabeth.

– Jag har ingen släkt kvar, men att lyfta det namnet blev en hälsning till min mamma och mödrarna bakom henne.

Hon har åkt tåg från Göteborg till Stockholm, det är årets sista brittsommardag och vi promenerar till Skeppsholmen och Moderna. Två av utställningssalarna har målats syrenlila, några rum i rummet är ännu inte färdigbyggda. Hittills är bara ett verk uppe. Det är en nyproducerad fototapet av ett självporträtt från 1996. Hon hade stoppat in ett helt paket hubba bubba i munnen för att kunna blåsa gigantiska bubblor. Ibland fick hon till det; på fotot "Alone with a bubble" täcker den uppblåsta bubblan hela ansiktet, blicken bakom tuggummit är obrydd.

Vill man skulle man med utgångspunkt i denna bild kunna tala om ett slags ledmotiv i konstnärskapet. Annika Elisabeth von Hausswolffs foton antyder saker, men den springande punkten är sällan synlig. Där finns bortvända eller dolda ansikten, draperier, spår och övertäckta kroppar. Fortfarande förknippar många henne med serien "Tillbaka till naturen", en svit iscensatta foton av avklädda, livlösa kvinnokroppar i buskage och vassruggar. Serien skapade hon till elevutställningen på Konstfack 1993 och den blev hennes genombrott.

– Jag har varit intresserad av kriminologi, juridik, rätt och fel sedan jag var liten. Nordisk kriminalkrönika var typ det enda läsbara som fanns där jag växte upp, säger hon.

Annika Elisabeth von Hausswolff var mellan 1984 och 1987 medlem i punkbandet Cortex. Hon har också studerat på Konstfack och på Kungliga konsthögskolan. Foto: Alexander Mahmoud

Föräldrarna var inga stora litteratur- eller konstkonsumenter, förutom Nordisk kriminalkrönika

prenumererade de på Göteborgs-Posten. Annika Elisabeth von Hausswolff, som då hette Söderholm, lärde sig läsa tidigt med hjälp av tidningens svarta blockbokstäver. Därefter började hon bläddra i kriminalkrönikorna som stod otummade i hyllan och sammanfattade årets svenska kriminalfall. Bilderna i böckerna föreställde ofta bevismaterial, de kunde vara foton av avslagna buteljer eller bilder på parkeringsplatser med pilar in i skogsdungar där klädesplagg hittats.

– Det fanns inget estetiskt tilltalande i bilderna. De var intetsägande men gav upphov till så mycket fantasi och spekulation om vad som hade hänt i buskarna och dungarna. I och med det uppstod min fascination för fotografi.

Intresset för kriminologi har bestått. På tåget upp till Stockholm lyssnade hon på Åsa Larssons nya deckare ”Fädernas missgärningar”. Hon följer flera krimipoddar, mestadels amerikanska och läser facklitteratur i ämnet, men någon djupanalys av sin fascination har hon inte gjort.

– Om jag ska testa en analys så skulle man kunna säga att brott är ett slags gränsöverskridande och det gäller även för konst, åtminstone för bra konst. Jag säger inte att det är kreativt att begå brott men det är ändå ett gränsöverskridande.

Är det även underhållande med brott och kriminologi?

– Visst! Men konst är ju också underhållning. Gravallvarligt och underhållande på samma gång.

Sedan 15 år bor hon i området Stampen några hundra meter från arenan Gamla Ullevi. När hon inte undervisar fotografistudenter på konsthögskolan Valand eller arbetar med egna bilder i studion går hon gärna på fotboll där. Hon har årskort på ståplats hos IFK Göteborg.

Hennes lägenhet ligger inte långt ifrån barndomshemmet, föräldrarna jobbade som spårvagnsförare och i Stampen finns de stora vagnhallarna.

När Annika Elisabeth von Hausswolff som 13-åring började högstadiet på en ny skola i en annan stadsdel lade hon genast märke till ett gäng punkare. Det tog inte många veckor in på första terminen i sjuan förrän hon hade kopierat deras blandkassetband, klippt av sig håret, färgat det som fanns kvar svart och köpt en militärjacka på Överskottsbolaget. Hon började jobba gratis på en klubb som hette Rockers; där spelade punkband som GLO, Attentat och Cortex. Det sistnämnda skulle hon själv senare bli körsångare i.

Så småningom började hon på gymnasiet, men efter sex veckor av icke-studier lämnade hon in en avskedsblankett på rektorsexpeditionen och gick ner på Avenyn.

– Det var en dag som denna, solen sken, träden var brandgula och jag bara jublade inombords. Jag var fri. Det var otroligt.

Fanns det ingen oro i dig inför vad du skulle göra i stället för skolan?

– Vad jag ska göra har aldrig bekymrat mig. Jag var 16 och hade redan gått på konserter i flera år, volontärjobbat på rockklubb, på Folkets bio och på Fotograficentrum. Problemet var bara hur jag skulle skaffa stålar.

”Jag visste ju knappt vad konst var innan jag började på Konstfack, att då komma in i en kontext och få en massa kunskap presenterad för sig var underbart.” Foto: Alexander Mahmoud

Hon tog kontakt med ungdomsarbetsförmedlingen och utformade själv en praktikplats på skivbolaget Radium, hon blev kvar i fyra–fem år. På Radium träffade hon Freddie Wadling, de var ihop ett tag, och Carl Michael von Hausswolff som hon senare gifte sig med. Skivbolaget låg i det som nu är Hagabadet, en smakfull och påkostad spa- och träningsanläggning. I en av de torrlagda swimmingpoolerna fanns en teaterscen och i källaren ett mörkrum. Annika Elisabeth von Hausswolff började fota. Två av dem som

drev Radium var själva ursprungligen fotografer, efter ett tag frågade de om hon inte kunde plåta artisterna som bolaget sajnade.

– Det var en häftig tid i Göteborg, det hände så mycket. Och jag hade grymma år på Radium, men jag kunde egentligen ingenting om foto och det var väl därför jag till slut ändå bestämde mig för att börja på ett fotogymnasium.

Det var en yrkesutbildning, man lärde sig plåta svart mot svart, mat, porträtt. Efter studenten jobbade hon ett år som kopist i mörkrummet på Göteborgs-Posten. Till Konstfack sökte hon egentligen bara för att hennes bästa kompis, fotografen Lotta Antonsson, gick där och henne ville hon vara nära.

– Detta var i början av 90-talet och vi blev hjärntvättade med postmoderna teorier, det var alldeles underbart.

Varför underbart?

– Varje termin hade vi ett tema att jobba utifrån och vår lärare bjöd in föreläsare från olika discipliner som speglade temat. Jag visste ju knappt vad konst var innan jag började på Konstfack, att då komma in i en kontext och få en massa kunskap presenterad för sig var underbart. I samband med det förstod jag också att man med ord och titlar kan ta bilder till nya platser.

"Jag tycker om att vara ensam, jag tycker om att kunna omfatta mitt konstnärskap med mig själv." Foto: Alexander Mahmoud

Annika Elisabeth von Hausswolffs titlar är värda en egen text. Många är på engelska. De kan vara sakliga, men är ofta förföriska eller förledande, ibland absurda. Som titeln på ett av hennes allra kändaste verk, det där en livlös kvinna ligger på en strand och vaktas (uppvaktas?) av en schäferhund. Bilden heter "Hey Buster! What do you know about desire?". Eller som fotot av en röd plyschsoffa med sittkuddarna i oordning, titeln "Domestic sculpture" gör det nära omöjligt att tänka på bilden enbart som föreställande en sittmöbel.

– Det är nog sant att jag ofta gestaltat det bortvända eller utsagda, men det är verkligen inte medvetet. Man sitter inte och räknar ut sitt konstnärskap, det händer och sedan kan man blicka tillbaka och, om man vill, dra trådar mellan hur olika bilder hänger ihop.

Vad tänker du då när du ser tillbaka på det du gjort?

– Att jag ofta har bytt både stil och teknik, för att behålla lusten. Men det har också handlat om att jag inte velat bli för bra på något, om du förstår vad jag menar.

Inte helt, vad är baksidan med att bli för bra på något?

– Det är att man får en stil som man blir förknippad med. Och stil i konst handlar för mig mest om kommersiella aspekter, det gör ens verk igenkännbara och höjer verkens värde på en marknad. Därför gillar jag inte stil – att ha en blick är något helt annat, men jag vill verkligen inte fastna i en konstnärlig stil.

Jag frågar om motviljan mot stil också gäller andra områden än konsten. Det gör den inte.

Senare, inför DN-fotograferingen i den ännu tomma salen på Moderna, plockar hon upp några tröjor ur sin väska. En orangefärgad med ett tryck av en pinuppa med en motorsåg mellan benen och en dödsskalle till ansikte, den har hon gjort själv. Därtill ett par tröjor med stora Adidasloggor. Hon säger att hon nästan bara har kläder från Adidas och förekommer självmant följdfrågan: ”För att de är snygga, helt enkelt.”

Bild 1 av 3 "Hey Buster! What do you know about desire?" från 1995.

Foto: Annika Elisabeth von Hausswolff

Bild 2 av 3 Annika Elisabeth von Hausswolff "Alone with Bubble" från 1996.

Foto: Annika Elisabeth von Hausswolff

Bild 3 av 3 Annika Elisabeth von Hausswolff "Allting hänger ihop ha, ha, ha" från 1999.

Foto: Annika Elisabeth von Hausswolff

I samband med en stor utställning på Hasselblad center i Göteborg 2016 sa hon att det kanske inte skulle bli några fler utställningar. Hon var trött, funderade på att lägga ner allt och bara ägna sig åt undervisning eller något helt annat. Det hängde delvis samman med de tekniska förändringar som följde på digitaliseringen. Annika Elisabeth von Hausswolff hade under många år fotat med storformatskamera, men så stängde Polaroid sin verksamhet och ett av hennes viktigaste verktyg försvann.

– Jag hade byggt upp en mental bild av den analoga fotoprocessen som bärande i mitt konstnärskap. Det ljuskänsliga materialet som framkallas i våtskor i ett mörkt rum var nästan som en alkemisk process som för mig hörde ihop med själva tillkomsten av verken. Det var så svårt att släppa den mentala bilden. Det digitala fotografiet utspelar sig i dagsljus och med det försvann magin, jag var ledsen i flera år, faktiskt.

Hur fann du magin på nytt?

– Jag hittade den inte i tekniken utan i min blick. Sedan några år tillbaka har jag enbart jobbat med approprierade bilder, det vill säga bilder som jag hittar eller köper loss från olika nedlagda arkiv. På så sätt har min blick och mitt val blivit bärande.

Ironiskt nog har det lett till vad hon själv beskriver som ett frosseri i tekniker. På en emaljverkstad på Österlen har hon låtit överföra foton till emalj, och så har hon printat figurer på plexiglas och målat ovanpå. Hon arbetar fortfarande ensam. Någon gång har hon testat att ta hjälp av assistenter men det har inte funkat.

– Jag blir fruktansvärt obekväm och stressad över att hitta på uppgifter och sedan skäms jag när jag ger assistenten tråkiga uppdrag som att åka och hämta en framkallad film eller så. Jag är alltså ingen arbetsgivare. Jag tycker om att vara ensam också, jag tycker om att kunna omfatta mitt konstnärskap med mig själv.

När hon började fota på Radium hade hon först en önskan om att bli dokumentärfotograf. Hon ändrade sig senare; hon har sagt att hon inte skulle kunna bära det ansvar som kommer med det dokumentära fotot. Men verkligheten finns ändå med. Efter att nästan uteslutande ha jobbat med iscensatt fotografi inledde hon ett samarbete med ekonomihistorikern Jan Jörnmark och 2011 utkom deras gemensamma bok "Avgrunden" där de reser i finanskrisens spår, och i text och bild porträtterar moderna ruiner, bland annat i det avindustrialiserade Detroit och i forna Jugoslavien.

"Som ung gick jag i terapi, men bara tanken på att jag skulle lägga mig ner och sedan tala fritt gör mig bestört." Foto: Alexander Mahmoud

Ännu oftare träder verkligheten eller den egna historien fram som psykoanalytiska teman eller titlar. Som i den bild där ett par laxrosa nylonstrumpbyxor flyter omkring i ett gammaldags handfat mot bakgrund av ett turkost kakel. Bilden svarar mot ett barndomsminne. När Annika Elisabeth von Hausswolff gick in i badrummet i föräldrarnas lägenhet hemma i Stampen brukade hon se sin mammas underkläder ligga i blöt före tvätt. Fotot från 1999 gav hon titeln "Allting hänger ihop ha, ha, ha".

Själv kan jag inte låta bli att se ålar i stället för strumpbyxor i handfatet. Det kan kanske kvitta lika, för även ålar påstås ju haft en viss betydelse för psykoanalysen.

– Mitt intresse för psykoanalytiska teorier och texter grundar sig i att de är normbrytande och ibland till och med subversiva. Tidigt, i tonåren, lånade jag Jungs "Människan och hennes symboler" på biblioteket och blev fascinerad av myterna, symbolerna och fenomenet *det kollektiva omedvetna* som fungerar som en struktur i alla människors psyke. Den boken har betytt mycket för mig och mitt senare konstnärskap. Det psykoanalytiska perspektivet blottlägger oss som mänskliga apparater, det visar att det undermedvetna kan föregå det medvetna. Det är obekvämt och sällan snyggt.

Har du själv gått i analys?

– Nej, jag har alldeles för stort kontrollbehov. Som ung gick jag i terapi, men bara tanken på att jag skulle lägga mig ner och sedan tala fritt gör mig bestört, jag kan inte relatera till den situationen över huvud taget. Förmodligen skulle jag krypa ihop i fosterställning och vara alldeles tyst, jag är nog egentligen väldigt hämmad.

Annika Elisabeth von Hausswolff väljer tre hänförande kulturupplevelser

Donna Tartt

”Jag googlar hennes namn en gång i månaden för att se om hon har skrivit en ny bok. Hon ger ut en tegelsten vart tionde år och de tre böcker hon hittills har skrivit hör till några av mina största läsupplevelser.”

Rammstein

”Jag är den enda i min bekantskapskrets som lyssnar på det tyska bandet Rammstein och kommer således gå ensam på Ullevi och se dem i slutet av juli, 2022. Jag grät på en Rammsteinkonsert i forna Östberlin för nästan två decennier sedan där kvinnor som skulle kunnat vara min mamma sjöng med i alla låtar. Rammstein var Östtysklands stora stolthet!”

Det sjunde inseglet

”Jag har sett Ingmar Bergmans film över 20 gånger, det är den bästa filmen som någonsin har gjorts. Av en slump såg jag den första gången i elvaårsåldern och dialogen och bildspråket har präglat mig på djupet.”

Annika Elisabeth von Hausswolff

Fotograf född 1967, uppvuxen och bosatt i Göteborg.

Har två barn från ett tidigare äktenskap och lever tillsammans med konstnären Klas Barbrosson.

Var mellan 1984 och 1987 medlem i punkbandet Cortex. Har studerat på Konstfack och på Kungliga konsthögskolan. Slog igenom med bildsviten ”Tillbaka till naturen”, en serie iscensatta bilder som för tankarna till brottsplatser.

Representerade Sverige på Venedigbiennalen 1999 och har haft större separatutställningar på bland annat Statens museum for Kunst i Köpenhamn och på Hasselblad center i Göteborg. Sedan 2016 är hon adjungerad professor i fotografi vid Akademin Valand på Göteborgs universitet. Tillsammans med

Jonatan Habib Engqvist och Lars-Erik Hjertström Lappalainen driver hon konsttidskriften Tsnok.se.

Är aktuell med utställningen "Alternativ sekretess" som öppnar den 23 oktober på Moderna museet i Stockholm och som pågår till den 20 februari. Där visas ett hundratal av hennes verk, tillsammans med verk ur museets samling, bland annat skulpturer av Louise Bourgeois och Anders Widoff, foton av Francesca Woodman och måleri av Ulla Wiggen.

Publicerad 2021-10-16, DN

<https://www.dn.se/kultur/annika-elisabeth-von-hausswolff-bade-brott-och-konst-ar-gransoverskridande/>